

KLYS

Konstnärliga
och Litterära
Yrkes
utövarers
Samarbets
nämnd

Stockholm 2011-09-08

Region Västerbotten

Synpunkter på remissutkast till Regional kulturplan för Västerbotten

KLYS har beretts tillfälle att yttra sig över ovanstående förslag till regional kulturplan. Efter en inledande presentation av KLYS och vårt arbete, följer våra synpunkter på planen. Vi har försökt lägga upp synpunkterna efter den ordning som finns i förslaget. Det finns bra ambitioner och mycket som är positivt i dokumentet. Vi har här dock valt att utveckla det vi tycker kan förbättras.

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövarers Samarbetsnämnd – företräder via sina 16 medlemsorganisationer cirka 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl.a. författare, musiker, kompositörer, bildkonstnärer, dramatiker, regissörer, journalister, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar under KLYS paraply i frågor som rör t.ex. upphovsrätt, arbetsmarknad, tryck- och yttrandefrihet samt mediefrågor. KLYS har i drygt 50 år arbetat med dessa frågor på ett nationellt plan.

I och med införandet av samverkansmodellen på den statliga kulturpolitikens område, har KLYS också påbörjat ett arbete på regional nivå, främst med att försöka bidra till att yrkesverksamma kulturskapare bjuds in som samtalspart i dialoger kopplade till kulturplanen. Enligt förordningen ska regionala kulturplaner tas fram ”efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället.” KLYS har uppfattat förordningen som en uppmaning både till regionerna och till professionella kulturskapare att ta tillvara de professionella kulturskaparnas regionala erfarenheter och utifrån det också formulera en regional konstnärspolitik.

Det är KLYS erfarenhet att kulturplanerna ofta tas fram i nära samarbete med de regionala institutionerna. Ett vanligt tillvägagångssätt är att institutionerna ombeds bidra med beskrivningar av sin *verksamhet* och visioner för framtiden som avsnitt i kulturplanen.

Därför verkar KLYS för att även kulturskapare – i första hand de fria kulturskapare som inte är knutna till någon institution – bjuds in till samtal och att konstnärspolitiken inte tappas bort mellan ideella föreningars behov och regionala institutioners prioriteringar för sin verksamhet.

Den exakta formen för samråd med professionella kulturskapare väljer regionen själv. **KLYS verkar för att dialoger sker i formaliserad form**, dvs. att kulturplanen beskriver en plan för hur regionen/länet ämnar ta till vara professionella kulturskapares erfarenheter, både de som är knutna till någon av regionens verksamheter och de fria kulturskaparna. KLYS verkar också för att sådana samråd arvoderas och att sådan arvodering budgeteras för i kulturplanen.

Bland KLYS viktigaste frågor, som även gäller samverkansmodellen, är att principen om armlängds avstånd används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor, och är av största vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Vi verkar också för att det ska finnas en balans mellan kulturens egenvärde och den s.k. aspektpolitiken, samt att även regional kulturpolitik har konkreta målsättningar om konstnärlig kvalitet och förnyelse.

Övergripande kommentarer

Vi saknar på flera ställen utvecklade skrivningar av de grupper KLYS företräder, dvs. de professionella kulturskaparna. Vi efterlyser en konstområdesövergripande kartläggning av länets professionella kulturskapare med utgångspunkt i sektorns regionala villkor. Inom vilka konstområden finns det yrkesverksamma professionella kulturskapare i regionen, under vilka villkor verkar de och vad skulle kunna utveckla och förbättra dessa villkor? Vi upplever att region Västerbotten har mycket bra ambitioner, men det är kanske symptomatiskt att det även i denna kulturplan saknas utvecklingsområden under just rubriken 8 *Kulturskapares situation och villkor*.

Vi noterar att kulturplanen ibland använder begreppet kulturskapare. Vi förordar att man konsekvent använder detta begrepp och inte exempelvis begreppet "kulturutövare". KLYS använder just benämningen kulturskapare på yrkesverksamma/professionella inom kulturområdet, dvs. de människor som *skapar* kulturella uttryck i sitt yrke. Tidigare har begreppet "kulturarbetare" använts. Begreppet kulturarbetare har dock kommit att uppfattas som en bredare krets än enbart yrkesverksamma kulturskapare. Begreppet kulturutövare har däremot en snävare betydelse än begreppet kulturskapare. Ordet "utövare" drar åt innebörden "använda, bruka" och upphovsmannaaspekten blir svagare.

För att fortsätta på spåret om definitioner, är det även KLYS erfarenhet att det i dialogsamtal kopplat till samverkansmodellen ofta talas om dialog med ideell "sektor", som om det vore en homogen grupp. Det är vår erfarenhet att dialog med professionella kulturskapare oftare beskrivs som samtal med "enskilda" kulturskapare som om gruppen professionella kulturskapare vore mer heterogen än "ideell sektor". KLYS och dess medlemsorganisationer av fackliga förbund och intresseorganisationer organiserar cirka 30 000 kulturskapare. Det finns inte regionala medlemsavdelningar överallt, men väl verksamma kulturskapare som kan bidra med det värdefulla perspektivet av hur det är att verka inom sina konstområden i regionen och också vad som skulle kunna utvecklas till gagn för alla.

Ett sätt att komma bort från problematiken som formuleras ovan, där samråd med kulturskapare riskerar att få med en mindre representativ klang, är att formalisera samråden med denna sektor, och vi hänvisar här till bilagan som medföljer KLYS remissvar om hur vi ser på samråd.

1. Förutsättningar i Västerbottens län

KLYS vill framförallt peka på det som står under rubriken *Kultursamverkan*, där man talar om stärkt samarbete och tar upp institutioner, kommuner och civilsamhälle. Vi saknar här de professionella kulturskaparna. Eventuellt kan det vara så att man räknar in dessa i begreppet civilsamhället, men vi vill här kraftfullt poängtera att man måste skilja mellan civilsamhället och de professionella kulturskaparna. Även om amatörer och professionella är beroende av varandra på olika vis, så verkar de under helt skilda villkor och förutsättningar. Både samråd och stöd till dessa olika grupper bör därför vara separata och se olika ut.

När det handlar om länets universitet och högskolor vill vi uppmuntra till att man tar fram analyser om vad mixen av utbildningar och forskning innebär för regionens demografi och för kulturell infrastruktur och därmed förutsättningar för kulturskapare att verka i regionen.

2. Ungdomsperspektiv

Här tycker vi att man kan lägga till diskussioner om hur det är att arbeta professionellt inom kulturvärlden, och vilka villkor som finns för kulturskapare. Vi står i övrigt helt bakom de utvecklingsområden som identifierats under denna rubrik och ser fram emot att få ta del av resultatet av denna samverkan.

3. Kulturpolitiska utgångspunkter

KLYS anser att skrivningarna under punkten *Ökad samverkan...* är bra, eftersom man här skiljer mellan civilsamhälle och enskilda kulturskapare. Vi noterar även att man tar upp kulturens egenvärde som en utgångspunkt, och vi ser även positivt på flera av de prioriteringar man gör i punktform på sid. 8. Däremot saknar vi i denna punktlista de fria professionella kulturskaparna som samtalspart i tredje punkten "Insatser som stödjer samverkan...". Och vi skulle återigen gärna se ett förtydligande över vilka som åsyftas med begreppet "kulturarbetare" i punkt sex.

4. Kulturplanens framtagande

Vi noterar att man i olika samråd har inkluderat de professionella kulturskaparna, och vi skulle gärna se att kulturplanen innehöll ett sådant beskrivande avsnitt. Inför fortsatta samråd under implementeringen av kulturplanen hänvisar vi till KLYS bilaga, som redan nämnts ovan.

5. Kulturens organisation i Västerbotten

Här har KLYS inga kommentarer mer än att vi med glädje noterar Region Västerbottens uppdrag som uttryckligen inkluderar utveckling och stimulans även av det fria kulturlivet.

Det framgår inte på vilket sätt de professionella kulturskaparna varit med och bidragit till dialogerna.

Vi vill dock återigen påpeka att vi gärna ser att man i olika samråd framöver och motsvarande dialogprocesser bjuder in professionella kulturskapare som samtalspart.

6. Regional kulturverksamhet

6.1 Teater

Här saknar vi helt visioner kring de professionella kulturskaparna, som vi anser vara en grundstomme för att teaterverksamhet ska kunna bedrivas, oavsett om det gäller institutionsteatrar eller fria grupper. Vi tycker det är bra att arrangörstöd, utbildning etc. finns med som utvecklingsområden, men här efterlyser vi mer konkreta skrivningar som tar fasta på exempelvis vad man kan utveckla för att locka professionella kulturskapare att dels flytta till regionen, dels stanna kvar. Vidare skulle vi gärna se en skrivning om att stärka teatrarnas möjligheter till konstnärlig utveckling, och se över möjligheterna för nya kontaktytor och arenor för scenkonsten i stort.

6.2 Musikteater, musik och dans

Till skillnad från avsnitt 6.1 finns här de professionella med som en prioriterad grupp när man talar om utvecklingsområden, dock endast i form av professionella dansare och koreografer. Var finns ambitionerna för övriga yrkesgrupper inom området, såsom t ex skådespelare, musiker, komponister, dramatiker och regissörer? Många av de utvecklingsområden som står listade under denna rubrik skulle med fördel kunna listas för alla konstområden.

6.3 Museiverksamhet

Traditionellt sett förknippas inte KLYS-kollektivet med museisektorn, men vi ser goda möjligheter till samarbete mellan denna och professionella kulturskapare. I Västerbottens fall ser vi sådana – utifrån det som förs fram i planen – exempelvis när det handlar om berättarantikvariens roll och arbete, och även när det handlar om konstpedagogiskt arbete.

6.4 Kulturarv och kulturmiljövård

Vi önskar en tydligare skrivning och uttalad ambition från regionens sida vad gäller möjliga samarbeten mellan kulturarvsinstitutioner och fria professionella kulturskapare.

6.5 Bibliotek och litteratur

Det är glädjande att man tar upp det litterära skapandet under denna rubrik (vår erfarenhet är att det oftast och nästan enbart brukar handla om bibliotekens roll i samhället), men tyvärr tappas detta bort under punktlistan med utvecklingsområden. Det är positivt att kulturplanen på detta och på några andra konstområden även beskriver övrig befintlig infrastruktur i regionen. Vi önskar dock en skrivning om att stärka förutsättningarna för att marknadsföra regionens verkamma författare och dramatiker.

6.6 Konst

Här ser vi en helt annan ansats vad gäller de professionella kulturskaparna än i dokumentet i övrigt. Analyser och skrivningar är generellt bra. Satsningen på ett konstresurscentrum skulle kunna innebära att förutsättningarna för bild- och formkonstnärerna blir bättre i länet. KLYS skulle gärna se att regionen hade tydligare skrivningar angående medverkans- och utställningsersättningsavtalen, särskilt med tanke på att Museum Anna Norlander var den institution som hamnade överst i den så kallade rekundersökningen.

6.7 Kulturfrämjande verksamhet

Vi tycker det är bra att man vill utreda konsulentverksamheten, och vi vill gärna understryka att den är viktig för alla grupper som ingår i KLYS-kollektivet.

6.8 Arkiv

Digitalisering av kulturarv är något vi självklart ställer oss bakom, inte minst ur demokrati- och yttrandefrihetssynpunkt. Dock vill vi här flagga för att frågan om digitalisering inte alltid är så enkel som det ofta kan tyckas. KLYS arbetar bland annat för att kulturskapare ska få skälig ersättning för användningen av sina verk, och digitalisering av exempelvis musik och film ökar spridningen och användningen av enskilda kulturskapare prestationer. Vi vill med detta säga att vi utgår ifrån att man tillvaratar upphovsmännens och de utövande konstnärernas rättigheter när det gäller ambitionerna rörande digitalisering och tillgängliggörande.

6.9 Film och rörlig bild

Också detta är en mer gedigen beskrivning av infrastruktur och regionala villkor. I punktlistan tycker vi dock att man tappar lite av det som i bakgrundstexten handlar om enskilda filmare och andra kulturskapare inom filmområdet. Vi undrar även över betydelsen i tredje utvecklingsområdet, närmare bestämt "...utveckla fler filmare...".

6.10 Hemslöjd och konsthantverk

Här vill vi varna för att användandet av begrepp som "slöjd", "slöjdprodukter" och "slöjdverksamhet" – åtminstone enligt KLYS – lätt kan uppfattas som en avprofessionalisering av konsthantverkares arbete, och vi skulle därför föredra begrepp som "konsthantverk" och "hantverk".

7. Barn och unga

KLYS vill här säga några ord om Skapande skola. Det är i många stycken en lovvärd satsning, inte minst ur ett barn- och ungdomsperspektiv. Dock anser vi – vilket vi även framfört i andra sammanhang – att den tyvärr inte involverar de yrkesverksamma kulturskaparna i den grad det var tänkt. Det har bland annat visat sig att kulturskapare som anlitas av skolor inom ramen för satsningen ofta i första hand får ta en roll som lärare och pedagog, vilket inte är tanken. Det är också vanligt förekommande att ersättningsnivåerna för det kulturskapare som anlitas är alldeles för låga. Man får helt enkelt inte betalt för utfört arbete. En mer formell aspekt med Skapande skola, är att dessa medel ligger utanför Samverkansmodellen. Vi förstår att man i regionen vill formulera en gemensam bild över alla sina satsningar som har med kultur att göra, men det är viktigt att hålla isär vad som ingår i samverkansmodellen och vad som ligger utanför. Skapande skola ska bedrivas med medel särskilt avsedda för denna satsning.

8. Kulturskapares situation och villkor

Detta avsnitt tycker vi huvudsakligen är väl formulerat, men vi noterar avsaknaden av en lista med utvecklingsområden, vilka finns under övriga avsnitt i förslaget till kulturplan. KLYS tror att man kan plocka ut flera sådana och få med dem i slutversionen av kulturplanen. Här är kulturskaparnas egna idéer och tankar ytterst viktiga. Ett tänkbart utvecklingsområde skulle kunna vara att stärka kulturskaparnas möjligheter att utveckla egna projekt och verksamheter. Vi vill också vädja till

skribenterna att vara mer konsekventa i beskrivningen, och använda just begreppet "kulturskapare" och inte "kulturarbetare" respektive "kulturutövare" som används om vartannat i stycket.

9. Kulturpolitiska aspekter och perspektiv

Även om KLYS alltid arbetar för att kulturens egenvärde måste lyftas fram, är vi inte på något vis motståndare till aspektpolitiken. Kultur i allmänhet påverkar självklart andra samhällsområden i olika hög grad och ska så göra. Dock tror vi inte att man kan skapa kultur i första hand med syftet att det ska lyfta andra områden, exempelvis regional utveckling. Vi menar att kulturen måste skapas och verka utifrån sina egna villkor (egenvärdet) och att det först då kan vara en byggsten inom andra områden. Vi går här inte in på alla de områden som räknas upp i planen, med ett undantag:

9.2 Kultur och näringsliv

I likhet med det vi skrivit ovan om Skapande skola, vill vi även när det gäller samverkansmodellen påpeka vikten av gränsdragningar i förhållande till området kulturella och kreativa näringar. Regeringens satsning på kulturella och kreativa näringar har hittills inte handlat om skapande verksamhet, utan i första hand om att skapa möjligheter för inkubatorer, mötesplatser, branschguider etc. som i sin tur kan underlätta för framför allt egenföretagare. Vi ser en risk att medel som är destinerade för skapande verksamhet, istället går till satsningar på att utveckla företagsstödande verksamhet.

KLYS har tagit fram en kartläggning över aktörer med koppling till regeringens satsning på kulturella och kreativa näringar (ladda ner den som pdf här: www.klys.se) och vi citerar från den: "Utan den kulturverksamhet som samhället garanterar, från musikklasser i skolan till nationella institutioner som museer och teatrar, kommer det inte att uppstå några kreativa näringar heller."

10. Folkbildning

Folkbildningen är en viktig arena för kulturverksamhet av olika slag, och även här är det viktigt att man tar till vara på de professionellas kunskaper och kompetens, vid sidan av den dialog man inom modellen för med folkbildningen som en del av civilsamhället, eftersom det är påfallande ofta som professionella kulturskapare spelar en betydande roll som ledare i olika typer av kurser och utbildningar.

11. Ekonomi

Finns i skrivande stund inget att kommentera.

12. Uppföljning och utvärdering

KLYS vill avslutningsvis peka på följande tre övergripande punkter som vi anser vara extra viktiga när det handlar om att ta fram, genomföra och utvärdera en regional kulturplan.

- Ta tillvara professionella kulturskapares synpunkter och erfarenheter.
- Analysera vilken konstnärspolitik man vill ha i regionen.
- Respektera principen om armlängds avstånd.

Slutligen vill vi å alla kulturskapares vägnar tacka för möjligheten att få komma med synpunkter på kulturplanen. Dessa har tagits fram inom KLYS interna Samverkansgrupp, där våra fyra huvudområden – ord, ton, bild/form samt scen/film – finns representerade.

Vi bifogar en bilaga där vi utvecklar KLYS syn på hur man kan arbeta med kulturskapare i processen med kulturplanerna.

Med vänliga hälsningar

Erik Wahlström, vikarierande förbundssekreterare

För vidare kontakt:

Giulia Ray, samverkanssamordnare, giulia@klys.se, 070-262 19 38

Anna Söderbäck, ordförande, anna@klys.se, 070-219 51 21

Ulrica Källén Lörelus, förbundssekreterare, ulrica@klys.se, 08-667 88 90